

СПІВВІДНОШЕННЯ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ФОРМ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗІ СТРУКТУРОЮ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ

CORRELATION AND INTERRELATION OF PROCEDURAL FORMS OF JUDICIAL CONTROL WITH THE STRUCTURE OF THE LEGAL MECHANISM OF JUDICIAL CONTROL

Ладиченко В.В., д.ю.н., професор,
завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Потьомкін С.О., аспірант кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті здійснено комплексне теоретико-методологічне дослідження процесуальних форм судового контролю в адміністративному судочинстві, їх співвідношення та взаємозв'язку зі структурою правового механізму судового контролю та окремими його елементами. Актуальність теми зумовлена відсутністю теоретико-правового визначення поняття процесуальних форм судового контролю, попри широкий вжиток даного терміну в науковій юридичній літературі, динамічним розвитком адміністративного процесуального законодавства України, відсутністю єдиного погляду щодо розуміння суті та змісту даного правового явища як в наукових дослідженнях, так і в правозастосовній практиці. Окрім того, беручи до уваги те, що судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративному процесі може розглядатись в тому числі, і як правовий механізм забезпечення виконання судових рішень, вбачається потреба з'ясувати місце і роль процесуальних форм у структурі правового механізму судового контролю та дослідити взаємозв'язок процесуальних форм з іншими елементами даного правового механізму. Методи дослідження було обрано з урахуванням мети та завдань дослідження. Використовувались, серед іншого, діалектичний, формально-логічний, герменевтичний, дедуктивний, порівняльний методи. В статті запропоновано авторське розуміння поняття процесуальних форм судового контролю, що ґрунтується на підходах до розуміння загально-теоретичного терміну процесуальна форма. Окрім того, в статті досліджено зміст, місце і значення процесуальних форм у структурі правового механізму судового контролю. Встановлено, що взаємозв'язок між процесуальними формами і правовим механізмом судового контролю простежується, в першу чергу, через мету і завдання судового контролю. З'ясовано види процесуальних форм судового контролю в адміністративному судочинстві. Матеріали дослідження можуть стати у нагоді при подальшому дослідженні теми судового контролю як правового механізму, а також при формуванні пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання правовідносин у сфері виконання судових рішень.

Ключові слова: судовий контроль, виконання судових рішень, правосуддя, правовий механізм, структура правового механізму, правозастосування, процесуальні форми, забезпечення виконання рішень.

The article provides a comprehensive theoretical and methodological study of procedural forms of judicial control in administrative proceedings, their relation and interrelation with the structure of the legal mechanism of judicial control and its individual elements. The topic is relevant due to the lack of a theoretical and legal definition of the concept of procedural forms of judicial control, despite the widespread use of this term in the scientific legal literature, the dynamic development of administrative procedure legislation of Ukraine, and the lack of a common view on the essence and content of this legal phenomenon both in scientific research and in law application practice. In addition, given that judicial control over the enforcement of court decisions in administrative proceedings may be considered, among other things, as a legal mechanism for ensuring the enforcement of court decisions, there is a need to clarify the place and role of procedural forms in the structure of the legal mechanism of judicial control and to study the interrelation of procedural forms with other elements of this legal mechanism. The research methods were chosen taking into account the purpose and objectives of the study. The author used, inter alia, dialectical, formal and logical, hermeneutical, deductive, and comparative methods. The article offers the author's vision of the definition of the concept of procedural forms of judicial control based on the approaches to understanding the general theoretical term procedural form. In addition, the article examines the content, place and importance of procedural forms in the structure of the legal mechanism of judicial control. The author establishes that the relationship between procedural forms and the legal mechanism of judicial control is traced, first of all, through the purpose and tasks of judicial control. The author identifies the types of procedural forms of judicial control in administrative proceedings. The research materials may be useful for further study of the topic of judicial control as a legal mechanism, and also for formulating proposals for improving the legal regulation of legal relations in the area of enforcement of court decisions.

Key words: judicial control, enforcement of court decisions, justice, legal mechanism, structure of the legal mechanism, law enforcement, procedural forms, enforcement of decisions.

Виклад основного матеріалу. В юридичній літературі судовий контроль прийнято розглядати не лише як процес (процедуру), правовий інститут, функцію правосуддя чи форму її реалізації. Авторами даної статті було запропоновано розглядати судовий контроль як правовий механізм діяльності судової влади, направлений на забезпечення обов'язковості виконання судового рішення як конституційної засади правосуддя, який реалізовується за допомогою комплексу нормативно визначених правових засобів та процедур у межах окремих форм судочинства [1, с. 193]. В подальшому зазначений підхід був підтриманий і іншими науковцями, зокрема, Задиракою Н. Ю. та Великовим С. Г. [2, с. 556].

В юридичній літературі значна увага приділяється дослідженню правового механізму [3; 4; 5, с. 14]. Якщо уніфікувати запропоновані дослідниками дефініції то право-

вий механізм (чи механізм правового регулювання) можна визначити як комплекс (чи систему) взаємопов'язаних юридичних засобів (способів, методів тощо), необхідних і достатніх для досягнення певної мети (цілі), зокрема – регулювання суспільних відносин, з дотриманням відповідної процедури.

Попри наявність значної кількості досліджень, присвячених даному питанню, єдності поглядів в наукових колах щодо структури правового механізму у науковій літературі не досягнуто. Прийнято виділяти вузький та широкий підходи до визначення елементів правового механізму [6, с. 105; 7, с. 337]. За широкого підходу структура правового механізму включає значну кількість елементів, що беруть участь у процесі регулювання: 1) норми права; 2) нормативно-правові акти; 3) юридичні факти; 4) правовідносини; 5) тлумачення; 6) реалізацію права;

7) законність; 8) правосвідомість; 9) правову культуру; 10) правомірну поведінку; 11) юридичну відповідальність; 12) протиправну поведінку тощо. В той же час, прихильниками вузького підходу виокремлюються лише ті складові, що формують основу регулятивної функції права, зокрема: 1) норми права; нормативно-правові акти; 3) правовідносини; 4) правозастосування (реалізація права) тощо. Розглядаючи структуру правового механізму судового контролю, на нашу думку, слід виходити з вузького підходу до визначення структури правового механізму.

При цьому прихильники обох зазначених підходів, зазвичай, не виділяють процесуальні форми як структурний елемент правового механізму. У зв'язку з цим виникає питання щодо взаємозв'язку понять процесуальна форма судового контролю та структура правового механізму судового контролю.

Також неформульованим наразі залишаються поняття та зміст форми судового контролю як правової категорії попри те, що дане поняття широко використовується дослідниками у наукових працях, присвячених темі судового контролю.

Розходяться думки авторів і в питанні щодо визначення переліку процесуальних форм, в яких здійснюється судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративному процесі.

Зокрема, на думку Остафійчук Л. А., Кодексом адміністративного судочинства України (далі – КАС України) передбачено лише одну процесуальну форму контролю суду за виконанням судового рішення, що набрало законної сили, або яке підлягає негайному виконанню: зобов'язання судом суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалено судові рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення (частини 1–7 статті 382 КАС України) [8, с. 410].

На противагу викладеній позиції Смотрич Д.В. відносить до процесуальних форм судового контролю: 1) зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати до суду звіт про виконання судового рішення (ч. 1 ст. 382 КАС України), 2) накладення штрафу на керівника суб'єкта владних повноважень – боржника у справі за результатом розгляду такого звіту або його неподання у встановлений судом строк (ч. 2–7 ст. 382 КАС України); 3) визнання протиправними дій або бездіяльності суб'єкта владних повноважень, допущених ним у зв'язку з виконанням (невиконанням) судового рішення (ст. 383 КАС України). Окрім того, науковець виділяє інші процесуальні засоби забезпечення виконання судового рішення, що можуть застосовуватися судом, а саме: роз'яснення судового рішення, встановлення строку, способу та порядку виконання такого рішення, допущення заміни сторони виконавчого провадження [9].

Зеленов А.С. також виділяє три, проте інші форми судового контролю в адміністративному процесі. Зокрема, на його думку, КАС України передбачає три процесуальні форми контролю суду за виконанням рішень, що, відповідно, передбачені: статтею 382 КАС України, статтею 383 КАС України та статтею 287 КАС України [10, с. 15].

За твердженням Фокіної А. О. процесуальними формами судового контролю за виконанням рішень в адміністративних справах відповідно до КАС України є: 1) зобов'язання суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалено судові рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення (ст. 382 КАС України); 2) оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби ст. 287 КАС України); 3) визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання рішення суду (ст. 383 КАС України) [11, с. 263].

Капинос О. В. виділяє чотири напрями дій у випадках необхідності виконання судового рішення відповід-

ним суб'єктом влади, який намагається уникнути такого виконання: зобов'язати суб'єкта влади здійснити подання звіту про виконання судового рішення (ч. 1-2 ст. 382 КАС України); накласти штраф за невиконання рішення суду (ч. 2. ст. 382 КАС України); визнати протиправним рішення, дію чи бездіяльність, які вчинив суб'єкт владних повноважень-відповідач на виконання рішення суду (ст. 383 КАС України); визнати протиправним рішення, дію чи бездіяльність органу виконавчої служби, приватного виконавця в порядку виконавчого провадження (ст. 287 КАС України) [12]. Проте, науковець не вважає це процесуальними формами судового контролю.

Волкова Ю. А. до форм (видів) судового контролю в адміністративному процесі відносить:

- подання до суду звіту про виконання судового рішення (ч. ч. 1, 2 ст. 382 КАС України);
- накладення штрафу (ч. ч. 2-7 ст. 382 КАС України);
- провадження у справах з проваду рішень, дій або бездіяльності органу ДВС, приватного виконавця (ст. 287 КАС України) [13, с. 300].

Кравчук В. М. поділяє форми судового контролю на загальні та спеціальні. На його думку, загальні способи судового контролю мають усі суди, незалежно від спеціалізації, і вони полягають у розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність державних виконавців. Загальний судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах здійснюється в порядку, установленому ст. 181 КАС України. Слід зазначити, що наразі цю форму закріплено у ст. 287 КАС України.

Спеціальними способами судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах є: зобов'язання суб'єкта владних повноважень надати звіт про виконання судового рішення; штраф за невиконання судового рішення; визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, що вчинені суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання такої постанови або на порушення прав позивача, підтверджених такою постановою [14].

Велика Палата Верховного суду у Постанові від 20.05.2021 № 9901/598/19 вказала, що поряд із формою судового контролю, визначеною ст. 382 КАС України, іншою формою судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах передбачено статтею 383 КАС України [15].

Варто зауважити, що розбіжності у позиціях науковців щодо виокремлення окремих форм судового контролю були зумовлені тим, що законодавцем у редакціях Кодексу адміністративного судочинства України до 21.11.2024 року не було чітко визначено перелік форм судового контролю. Більше того, стаття 382 КАС України називалась «Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах». Тож виходячи з назви статті були наявні підстави припускати, що процедури, передбачені іншими статтями КАС України (зокрема ст.ст. 287 та 383) формами судового контролю не є. В той же час, у ч. 8 ст. 382 КАС було зазначено, що судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах здійснюється також у порядку, встановленому статтею 287 цього Кодексу. Тобто вбачається, що допущені законодавцем певний правовий вакуум та неузгодженість між собою зазначених норм зумовлювали плуралізм думок науковців та суб'єктів правозастосування у детермінації форм судового контролю.

Із прийняттям Закону України № 4094-IX від 21.11.2024 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення положень про судовий контроль за виконанням судових рішень» [16] законодавцем мало б бути знято дискусію з цього питання. Кодекс адміністративного судочинства України було доповнено статтею 381¹. Відповідно до частини другої даної статті судовий контроль за виконанням судового рішення

може здійснюватися судом у порядку, встановленому статтями 287, 382-382³ та 383 КАС України. Однак навіть попри зазначені зміни в законодавстві, деякі науковці продовжують публікувати думки, що йдуть в розріз із положеннями Кодексу. Тому, на нашу думку, слід наголосити, що судовий контроль в адміністративному процесі здійснюється в трьох законодавчо закріплених процесуальних формах, визначених у ч. 2 ст. 381¹ КАС України.

Як вже зазначалося, наразі поняття та зміст процесуальної форми судового контролю як правової категорії залишається невизначеним. Тому, вважаємо за доцільне, виокремити це визначення із загальнотеоретичного терміну процесуальна форма.

Скакун О. Ф. визначає процесуальну форму як систему однорідних юридичних засобів, дій та операцій, визначених у процесуальному законодавстві і пропонованих учасникам юридичної діяльності для вирішення всіх питань, що виникають в юридичному процесі. При цьому на думку авторки, саме через процесуальну форму відбувається впорядкування юридичної діяльності та реалізація юридичного процесу, що становлять зміст процесуальної форми. Із ознак процесуальної форми Скакун О. Ф. наводить наступні: 1) встановлюється для впорядкування процесуальної діяльності; 2) регулюється нормами процесуального права; 3) залежить від принципів процесуального права; 4) надає процесуальні гарантії учасникам процесу [17, с. 520].

Вчені-цивілісти під процесуальною формою мають на увазі сукупність певних правил, які визначають зміст поведінки суду та учасників справи, порядок та послідовність такої поведінки, що здійснюється у рамках процесуальних відносин; визначення місця і строків реалізації процесуальних прав і обов'язків; визначення доказової бази; визначення логічності та послідовності процесуальних дій; фіксацію процесуальних дій та руху цивільного процесу [18, с. 870].

Процесуальна форма являє собою зовнішнє вираження кожної цивільної справи, яка розглядається судом із застосуванням свого, тільки йому притаманного змісту із застосуванням законодавства та внутрішнім судженням суду [19, с. 214].

У свою чергу, у кримінальному процесі вчені надають наступне визначення поняття процесуальної форми для своєї галузі: кримінальна процесуальна форма – це визначений законом порядок кримінального провадження загалом, порядок виконання окремих процесуальних дій і порядок прийняття процесуальних рішень [20, с. 15].

Сімонович Д. В. визначає кримінальну процесуальну форму як визначений законом порядок проведення процесуальних дій у кримінальному провадженні, їх відповідне оформлення у процесуальних документах. При цьому автор вказує на необхідність виокремлення 1) галузевих процесуальних форм (цивільна процесуальна форма, кримінальна процесуальна форма, адміністративна процесуальна форма тощо); 2) внутрішньогалузевих процесуальних форм; 3) процесуальних форм окремих процесуальних дій [21, с. 234].

Висновок Сімоновича Д. В. щодо доцільності поділу процесуальних форм на галузеві, внутрішньогалузеві форми та форми окремих процесуальних дій узгоджується з раніше висловленим авторами в даній статті припущенням, що поняття процесуальної форми судового контролю є частиною більш загального поняття – процесуальна форма.

Вовк П.В. відзначає наявність двох підходів до визначення процесуальної форми – як нормативно встановленого порядку відправлення правосуддя та як сукупності правил відправлення правосуддя. Об'єднуючи два підходи, автор пропонує під адміністративною правовою формою порядок та правила відправлення правосуддя у публічно-правових спорах в адміністративних судах, відзначаючи При цьому Вовк П. В. вказує, що адміністра-

тивно процесуальна форма є зовнішнім виразом, способом організації та існування адміністративного процесу, і в той же час є частиною встановлених процесуальним законом правил, що відрізняють правосуддя від інших сфер державної діяльності [22, с. 308].

Миколенко О. І. пропонує визначати адміністративну процесуальну форму як встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок (лад, стан), в межах якого здійснюється послідовна діяльність суб'єктів адміністративного процесу та інших його учасників. При цьому автор серед елементів змісту процесуальної форми називає: порядок ведення адміністративного процесу, зв'язки між суб'єктами та учасниками адміністративного процесу на його стадіях (етапах), форму прояву окремих дій та актів суб'єктів і учасників процесу [23, с. 55].

Узагальнюючи наведені погляди, можна відзначити, що в основу розуміння правової природи процесуальної форми дослідники ставлять або динамічний аспект, розуміючи форму як певну процедуру, порядок, процес, діяльність тощо, або статичний (нормативний) аспект, сприймаючи форму як певну сукупність правових норм, правил здійснення правосуддя чи окремих його стадій, етапів, дій. Вважаємо, процедурний підхід до визначення процесуальної форми є більш коректним. Натомість, нормативний підхід призводить до певного змішування поняття процесуальної форми з деякими структурними елементами системи права (галузь, підгалузь, інститут, субінститут права), оскільки саме ці поняття використовуються для позначення певної сукупності (системи) правових норм, що регулюють ті чи інші правовідносини. Для прикладу, якщо визначати процесуальну форму здійснення представництва в адміністративному процесі як сукупність правил (норм), що регулюють порядок здійснення представництва в адміністративному процесі, то таке визначення за своїм змістом фактично дублюватиме зміст поняття «інститут представництва в адміністративному процесі».

Окрім того, з аналізу зазначених думок вбачається зовнішній (формальний) характер природи процесуальної форми. Процесуальна форма розуміється як фактичне вираження, закріплення, здійснення правовідносин, явищ, процесів тощо, що в цілому збігається із загальним розумінням слова «форма» як зовнішнього вияву, обрисів, контурів, меж певного явища, речі, предмета [24].

Нарешті, в цілому науковці сходяться на тому, що поняття «процесуальна форма» може застосовуватись як в цілому до провадження в межах певного судочинства, так і до окремих його стадій, етапів, процесуальних дій чи правозастосовчих актів тощо.

Враховуючи викладене, процесуальну форму судового контролю в адміністративному процесі можна визначити як встановлені адміністративно-процесуальними нормами порядок та послідовність здійснення судом та іншими учасниками провадження процесуальних дій, прийняття та оформлення правозастосовчих та процесуальних актів, направлених на реалізацію правового механізму судового контролю з метою забезпечення обов'язковості виконання судового рішення. При цьому вбачається, що процесуальні форми судового контролю відносяться до внутрішньогалузевих форм, оскільки реалізуються в межах одного правового інституту адміністративного процесуального права.

Повертаючись до питання взаємозв'язку між процесуальними формами та структурою правового механізму судового контролю слід відзначити, що на наявність такого зв'язку опосередковано вказує визначення правового механізму, запропоноване Скакун О. Ф. На її думку, механізм правового регулювання – це процес переведення нормативності права в упорядкованість суспільних відносин, здійснюваний суб'єктами правового регулювання за допомогою системи правових засобів, способів та форм, що має на меті задоволення інтересів учасників правовідносин, а також забезпечення правопорядку [25, с. 424].

Із наведеного визначення вбачається, що форми також мають вплив на реалізацію правового механізму.

Гнатюк М. Д. виділяє у межах механізму правового регулювання механізм реалізації права як окрему правову підсистему, що складається з регулятивних та правохоронних засобів, направлених на втіленні у об'єктивного та суб'єктивного права у фактичній поведінці суб'єктів з метою досягнення відповідного правового результату [26].

Розвиваючи зазначену думку, Тарахонич Т. І. пропонує поділяти юридичні засоби механізму правового регулювання на нормативні та правореалізаційні (правозастосовчі). Авторка вказує, що за допомогою юридичних засобів правореалізаційної практики забезпечується практичне використання юридичних засобів нормативного характеру та фактичне здійснення суб'єктами правовідносин своїх прав та обов'язків. Правореалізаційні засоби, мають регулятивний характер, виступають елементами юридичної практики, формами діяльності суб'єктів права, існують на нормативному, модельному рівні, оскільки передбачені на нормативному рівні, та знаходяться в нерозривному зв'язку з юридичними інструментами нормативного характеру [5, с. 16].

Вбачається, що процесуальні форми судового контролю як раз і є тими формами діяльності суб'єктів права, про які пише Тарахонич Т. І. За такого підходу процесуальні форми фактично є складовою правозастосування, яке, у свою чергу, є елементом структури правового механізму.

В цілому ж можна стверджувати, що ці поняття співвідносяться як форма і зміст правового явища. Якщо правовий механізм судового контролю є системою юридично визначених способів і засобів забезпечення обов'язковості виконання судових рішень, то форми судового контролю є процесуально-правовим інструментарієм реалізації цього механізму.

Окрім того вбачається, що процесуальні форми судового контролю мають прямий змістовний зв'язок не лише зі структурою правового механізму судового контролю в цілому, а і з його основними структурними елементами, зокрема, такими як: норми права, інші складові правозастосування (зокрема, правозастосовчі акти), правовідносини. Так, норми права безпосередньо закріплюють форми судового контролю в адміністративному процесі, в першу чергу, через статті 287, 381-382³ 383 КАС України, виступаючи правовим підґрунтям для їх реалізації; правозастосовчі акти реалізуються (приймаються) у процесі та в результаті реалізації процесуальних форм судового контролю; процесуальні правовідносини як елемент правового механізму судового контролю відбуваються (виникають, змінюються, припиняються) в межах реалізації процесуальних форм судового контролю; тощо.

На підтвердження цієї позиції доречно навести думку Вовка П. В., який відзначає нормативний характер процесуальної форми, що надає їй можливість служити конструктивною основою для моделювання системи адміністративного судочинства і дозволяє таким чином упорядкувати адміністративно-процесуальні відносини. В той же час, відзначає автор, не регламентована модель поведінки та діяльності учасників адміністративного судового процесу не може визначатися як адміністративна процесуальна форма [22, с. 307].

Нарешті, зв'язок між процесуальними формами та правовим механізмом простежується через мету і завдання судового контролю. Одним з авторів даної статті в попередніх дослідженнях визначено, що метою (тобто, запланованим законодавцем результатом впровадження) правового механізму судового контролю у адміністративному судочинстві є забезпечення обов'язковості судового рішення, і що мета судового контролю є спільною та єдиною для усіх його законодавчо визначених форм. Натомість, завдання судового контролю для кожної з форм судового контролю є різними, з огляду на їх відмінність між собою за предметом регулювання, предметом та суб'єктом звернення, правовими засобами, процедурою та послідовністю реалізації, підставами та наслідками застосування [27, с. 111]. Очевидно, що саме через процесуальні форми судового контролю досягається його мета та виконуються його завдання.

Висновки. За результатами дослідження запропоновано авторське визначення процесуальних форм судового контролю в адміністративному судочинстві. Визначено, що процесуальні форми судового контролю – це встановлені адміністративно-процесуальними нормами порядок та послідовність здійснення судом та іншими учасниками провадження процесуальних дій, прийняття та оформлення правозастосовчих та процесуальних актів, направлених на реалізацію правового механізму судового контролю з метою забезпечення обов'язковості виконання судового рішення.

Встановлено, що процесуальні форми судового контролю є юридичними засобами правореалізаційної практики, одним із правозастосовчих елементів правового механізму судового контролю, є нерозривно пов'язаним з його структурою в цілому та окремими структурними елементами зокрема, через мету і завдання судового контролю. За допомогою форм судового контролю як складової правозастосування забезпечується реалізація юридичних засобів нормативного характеру.

З'ясовано, що до процесуальних форм судового контролю в адміністративному судочинстві слід відносити форми, передбачені ст. 287, 382-382³ та 383 КАС України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ладиченко В. В., Потьомкін С. О. Поняття і суть судового контролю за виконанням судових рішень. *Часопис Київського університету права*. 2023, (3). С. 190-198. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2023.39>
2. Задирака Н. Ю., Великов С. Г. Розвиток правничої думки щодо здійснення судового контролю в сфері містобудування. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*, Випуск № 02, 2025. С. 553-558.
3. Рогова О. Г. Механізми правові. Енциклопедія держ. упр.: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук. ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 2: Методологія державного управління. наук.ред. колегія: Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній (співголова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. С. 378.
4. Корженко В. В. (2009). Теоретико-методологічні засади державного управління: формування понятійного апарату: метод. рек. / В.В. Корженко та ін.; за заг. ред. В.В. Корженка. Київ: НАДУ. С.26.
5. Тарахонич Т. І. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права: особливості взаємодії. *Держава і право*, Випуск 50, С. 12-18.
6. Тарахонич Т. І. Механізм правового регулювання: теоретико-правові аспекти. *Правова держава*. Вип. 13. К.: Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2002. С. 105-106.
7. Осадчий В. І. Механізм правового регулювання. *Митна справа*. 2013. № 5 (2.2.). С. 336-340.
8. Остафійчук Л. А. Судовий контроль в адміністративному судочинстві і дискреція судів першої інстанції щодо його встановлення. Новітні досягнення та вектори розвитку сучасної юриспруденції: колективна монографія / За заг. ред. Т. О. Коломєць. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2021. Ч. 1. 448 с.
9. Смортьч Д. В. Процесуально-правові засади виконання судових рішень в адміністративних справах: дисертація. 2021. С. 183.
10. Зеленов А. С. Виконання судових рішень в адміністративних справах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2018. 20 с.
11. Фокіна А. Удосконалення форм судового контролю в адміністративному судочинстві. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 263

12. Капинос О. В. Теоретико-правові засади функціонування адміністративного судочинства в Україні: дисертація. 2021. 220 с.
13. Волкова Ю. А. Судовий контроль в адміністративному судочинстві: від теорії до практики. *Baltija Publishing*. URL : <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/256/7167/14922-1?inline=1> (дата звернення: 10.07.2025)
14. Кравчук В. М. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України. Х. : Фактор, 2011. С. 784-785.
15. Постанова Великої Палати Верховного суду від 20.05.2021 № 9901/598/19 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97286356> (дата звернення: 10.07.2025)
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення положень про судовий контроль за виконанням судових рішень: Закон України № 4094-IX від 21.11.2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4094-20#n233> (дата звернення: 10.07.2025)
17. Скакун О. Ф. Теорія права і держави. 4-те видання, стереотипне. Підручник. Київ: Алерта, 2021. 528 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/70179-4-forma-yuridichnogo-protsesu-protsesualna-forma.html> (дата звернення: 11.07.2025)
18. Перунова О. М., Леонтьєва Л. В. (2020) Поняття, значення та складники процесуальної форми цивільного судочинства. *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union : collective monograph*. Part 2. Р. 2020. С. 868-886.
19. Перунова О. М. (2022) Загальна характеристика процесуальної форми цивільного судочинства. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5/2022. С. 213-216. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/49>
20. Лобойко Л. М. Кримінальний процес: підручник. К.: Істина, 2012. 432 с.
21. Сімонович Д. В. Кримінальна процесуальна форма. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 5-2. Том 3. 2014. С. 233-235.
22. Вовк П. В. Процесуальна форма як гарантія дотримання прав учасників адміністративного судочинства. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5/2020. С. 307-309. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-5/74>
23. Миколенко О. І. Процесуальна форма в адміністративному судочинстві та проблеми законотворчості в Україні. *Правова держава*, 29'2018, С. 50-57.
24. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL <https://1531.slovaronline.com> (дата звернення: 12.07.2025)
25. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.
26. Гнатюк М. Д. Правозастосування та його місце в процесі реалізації права.: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук., Київ. 2007.
27. Потьомкін С. О. Мета і завдання правового механізму судового контролю за виконанням судових рішень у адміністративному судочинстві. *Часопис Київського університету права*. 2023, (4). С. 108-115. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2023.20>